

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi mielenterveyslain, lääninoikeuslain ja maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Mielenterveyslakia ehdotetaan potilaiden oikeusturvanäkökohtien vuoksi muutettavaksi siten, että rikoksesta syytetyn tai rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön, jonka terveydenhuollon oikeusturvakeskus on määrännyt hoitoon hänen tahdostaan riippumatta, hoidon jatkamista tai lopettamista koskeva lääkärin kirjallinen päätös alistettaisiin lääninoikeuden eikä enää terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen vahvistettavaksi. Lääninoikeuslakia ehdotetaan muutettavaksi, koska tarkoituksena on, että asiantuntijajäsen osallistuu myös hoidon lopettamista koskevan asian käsittelyyn. Mak-

suttomasta oikeudenkäynnistä annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että maksuttoman oikeudenkäynnin mahdollisuus koskisi myös hoidon lopettamista koskevia asioita. Ehdotetut muutokset merkitsisivät myös sitä, että terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen hoitoon määräämällä henkilöllä olisi mahdollisuus saada avustaja, maksuton oikeudenkäynti ja suullinen käsittely.

Esitys liittyy valtion vuoden 1995 talousarviositykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 1995 alusta.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Muun kuin rikoksesta syytetyn tai rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön hoitoon määrääminen hänen tahdostaan riippumatta

Mielenterveyslain (1116/90) 9 §:n mukaan henkilö voidaan ottaa enintään kolme päivää aikaisemmin tehdyn, hänen tutkimukseensa perustuvan kirjallisen lääkärinlausunnon, tarkkailulähteen, perusteella tarkkailuun sairaalaan, jos lain 8 §:ssä säädetty hoitoon määräämisen edellytykset todennäköisesti ovat olemassa. Viimeistään neljäntenä päivänä tarkkailuun ottamispäivän jälkeen tarkkailusta vastaavan lääkärin on lain 10 §:n mukaan annettava tarkkailuun otetusta kirjallinen tarkkailulausunto.

Mielenterveyslain 11 §:n mukaan päätöksen

tarkkailuun otetun määräämisestä hoitoon hänen tahdostaan riippumatta tekee sairaalan psykiatrisesta hoidosta vastaava ylilääkäri tai, jos hän on esteellinen tai estynyt, muu tehtävään määrätty ensisijaisesti psykiatrian erikoislääkäri. Päätös on tehtävä kirjallisesti viimeistään neljäntenä päivänä tarkkailuun ottamispäivän jälkeen. Päätös on annettava potilaalle tiedoksi viipymättä. Täysi-ikäistä potilasta koskevaa päätöstä ei alisteta lääninoikeuden vahvistettavaksi. Päätökseen saa lain 24 §:n mukaan hakea muutosta valittamalla lääninoikeuteen.

1.2. Rikoksesta syytetyn tai rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön hoitoon määrääminen hänen tahdostaan riippumatta

Jos edellytykset rikoksesta syytetyn määrää-

miseen hoitoon hänen tahdostaan riippumatta ovat olemassa, kun mielentilatutkimus on toimitettu, terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen on mielenterveyslain 17 §:n 1 momentin mukaan määrättävä hänet hoitoon hänen tahdostaan riippumatta.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksesta annetun lain (1074/92) 2 §:n mukaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksessa on oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta. Lautakunnassa käsitellään ja ratkaistaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksesta annetun asetuksen (1121/92) 12 §:ssä mainitut asiat, jotka koskevat rikoksesta syytetyn mielentilaa, rikoksesta syytetyn tai mielentilansa vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön määräämistä psykiatriseen sairaalahoittoon tai hoidettavaksi erityishuoltolaitoksessa sekä tällaisen hoidon jatkamista henkilön tahdosta riippumatta sekä näitä koskevia alistus- ja muutoksenhakuasioita.

Jos terveydenhuollon oikeusturvakeskus toteaa, että edellytykset mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoitoon määräämiseen hänen tahdostaan riippumatta ovat olemassa, terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen on mielenterveyslain 22 §:n 1 momentin mukaan määrättävä hänet hoitoon hänen tahdostaan riippumatta.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen tekemiin päätöksiin saa mielenterveyslain 24 §:n mukaan hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

1.3. Mielenterveyslain 11 §:n nojalla hoitoon määrätyn henkilön hoidon jatkaminen

Mielenterveyslain 11 §:ssä tarkoitetun päätöksen nojalla hoitoon määrättyä saadaan lain 12 §:n 1 momentin mukaan pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kolme kuukautta. Jos ennen tämän ajan päättymistä näyttää ilmeiseltä, että hoidon jatkaminen on välttämätöntä sen jälkeenkin, mutta siitä ei päästä potilaan kanssa yhteisymmärrykseen, potilaasta on annettava uusi tarkkailulausunto sen selvittämiseksi, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa. Hoidon jatkaminen tai lopettaminen on ratkaistava mielenterveyslain 11 §:ssä tarkoitetun lääkärin kirjallisella päätöksellä ennen kuin hoitoa on kestänyt kolme kuukautta. Päätös, jolla hoitoa jatketaan, on annettava

potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava lääninoikeuden vahvistettavaksi. Lääkärin päätökseen saa mielenterveyslain 24 §:n mukaan hakea muutosta valittamalla lääninoikeuteen.

Hoidon jatkamista koskevan päätöksen nojalla potilasta saadaan mielenterveyslain 12 §:n 2 momentin mukaan pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Yhtäjaksoisesti henkilöä voidaan pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta yhteensä yhdeksän kuukautta. Tämän jälkeen on lain 9 ja 10 §:ssä säädettyin tavoin selvitettävä uudelleen, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta olemassa.

1.4. Rikoksesta syytetyn tai rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoitoon määrätyn hoidon jatkaminen

Rikoksesta syytettyä terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen päätöksen nojalla hoitoon määrättyä henkilöä saadaan mielenterveyslain 17 §:n 2 momentin mukaan pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Jos ennen tämän ajan päättymistä näyttää ilmeiseltä, että hoidon jatkaminen on välttämätöntä sen jälkeenkin, mutta siitä ei päästä potilaan kanssa yhteisymmärrykseen, potilaasta on annettava tarkkailulausunto sen selvittämiseksi, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseksi tahdosta riippumatta edelleen olemassa. Hoidon jatkaminen tai lopettaminen on ratkaistava sairaalan psykiatrisesta hoidosta vastaavan ylilääkärin kirjallisella päätöksellä ennen kuin hoitoa on kestänyt kuusi kuukautta. Päätös on heti alistettava terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen vahvistettavaksi. Lääkärin päätökseen saa hakea muutosta terveydenhuollon oikeusturvakeskukselta. Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen asiassa antamaan päätökseen haetaan muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Hoidon jatkamista koskevan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen päätöksen nojalla potilasta saadaan mielenterveyslain 17 §:n 3 momentin mukaan pitää tahdostaan riippumatta hoidossa enintään kuusi kuukautta. Tämän jälkeen on selvitettävä uudelleen, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta olemassa. Potilaasta on toisin sanoen annettava tarkkailulausunto, minkä jälkeen terveydenhuollon oikeusturvakeskus tekee

päätöksen hoidon jatkamisesta tai lopettamisesta.

Mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoitoon määrätyn hoidossa pitämistä ja hoidon jatkamisesta on mielenterveyslain 22 §:n mukaan voimassa, mitä 17 §:ssä säädetään.

1.5. Hoitoon määrätyn avustaminen, maksuton oikeudenkäynti ja suullinen käsittely

Jos tahdostaan riippumatta hoitoon määrätty, mielenterveyslain 11 §:ssä tarkoitettu potilas ilmoittaa haluavansa, tai jos lääninoikeus harmitsee sen muutoin tarpeelliseksi, lääninoikeus voi mielenterveyslain 27 §:n mukaan määrätä hänelle avustajan. Vastaavaa mahdollisuutta ei ole lain 17 eikä 22 §:ssä tarkoitettulla henkilöllä, joka on terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen päätöksellä määrätty hoitoon hänen tahdostaan riippumatta. Mielenterveyslain 11 §:ssä tarkoitettulla potilaalla on lisäksi mahdollisuus saada maksuton oikeudenkäynti ja suullinen käsittely.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Vain mielenterveyslain 11 §:ssä tarkoitettulla tahdostaan riippumatta hoitoon määrättyllä henkilöllä on mahdollisuus saada avustaja, maksuton oikeudenkäynti ja suullinen käsittely. Tätä ei voida pitää hyväksyttävänä potilaiden oikeusturvan ja kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta. Kaikilla mielenterveyslain nojalla hoitoon määrättyillä potilailla tulee olla samat mahdollisuudet oikeusturvansa varmentamiseen. Potilaiden oikeusturvanäkökohtien ja yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi avustajan, maksuttoman oikeudenkäynnin ja suullisen käsittelyn suhteen on tarpeellista muuttaa mielenterveyslain 17 §:ää.

Mielenterveyslain 17 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että 17 tai 22 §:ssä tarkoitettun henkilön hoidon jatkamista tai lopettamista koskeva lääkärin päätös alistettaisiin lääninoikeuden eikä enää terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen vahvistettavaksi. Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehty yleissopimus (SopS 19/90), jäljempänä Euroopan ih-

misoikeussopimus, edellyttää vapaudenriistoasioissa nopeata käsittelyä tuomioistuimessa. Muutosehdotus täyttää Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 4 kappaleesta ilmenevät vaatimukset asian tuomioistuinkäsittelystä. Jotta hoidon lopettamista koskevilla asioissa olisi mahdollista saada maksuton oikeudenkäynti ja jotta näissä asioissa lääninoikeuden käsittelyyn osallistuisi asiantuntijajäsen, ehdotetaan myös maksuttomasta oikeudenkäynnistä annettua lakia ja lääninoikeuslakia muutettavaksi.

3. Esityksen vaikutukset

Vuosittain mielenterveyslain 17 §:ssä tarkoitettuja päätöksiä on alistettu terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle noin 600—700.

Mielenterveyslain 17 ja 22 §:ssä tarkoitettuja potilaita hoidetaan pääasiassa Vanhan Vaasan ja Niuvanniemen sairaaloissa. Lain 17 §:n muuttamisesta johtuisi, että lainkohdassa tarkoitettujen asioiden käsittely jakautuisi pääasiassa Kuopion ja Vaasan lääninoikeuksien käsiteltäviksi, koska asiat tulisi alistaa potilasta hoitavan sairaalan sijaintikunnan mukaan määrättyyn lääninoikeuden käsiteltäväksi. Tämä menettely mahdollistaisi tarvittaessa suullisen käsittelyn joustavan järjestämisen. Mielenterveyslain 17 ja 22 §:ssä tarkoitettuja potilaita on tarkoitus tulevaisuudessa hoitaa nykyistä enemmän sen sairaanhoitopiiriin, sairaalassa johon heidän kotikuntansa kuuluu. Tällöin kysymyksessä olevien asioiden käsittely jakautuisi useampaan lääninoikeuteen.

Muutosehdotus edellyttää henkilöstövoimavarojen kohdentamista mielenterveyslain 17 §:ssä tarkoitettujen asioiden käsittelyyn. Valtion talousarvioehdotuksessa vuodelle 1995 ehdotetaan tarkoitusta varten kahden henkilötyövuoden palkkaamiseen tarvittavien määrärahojen siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta (525 000 mk, mom. 33.01.21) ja neljän viran siirtoa sisäasiainministeriön hallinnonalalta (799 000 mk, mom. 26.05.21) oikeusministeriön hallinnonalalle (mom. 25.25.21).

Muutosehdotus merkitsee myös sitä, että mielenterveyslain 17 §:ssä tarkoitettut asiat tulisivat maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain (87/73) soveltamisen piiriin. Hoidon lopettamista koskevilla asioissa, joita on vuosittain arviolta 40—50 kappaletta, maksuton oikeudenkäynti tulee käytännössä harvoin ky-

symykseen. Yhteensä 17 §:ssä tarkoitettua asioista voidaan arvioida aiheutuvan vuosittain kustannuksia 1—2 miljoonaa markkaa.

4. Asian valmistelu

Sosiaali- ja terveysministeriössä ja terveydenhuollon oikeusturvakeskuksessa virkatyönä laaditusta hallituksen esityksestä on pyydetty

lausunnot korkeimmalta hallinto-oikeudelta, oikeusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, terveydenhuollon oikeusturvakeskukselta, sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuselta sekä Kuopion ja Vaasan lääninoikeuksilta. Lausunnoissa esitystä hoidon jatkamis- päätöksen siirtämisestä lääninoikeuksille on yksimielisesti pidetty oikeusturvanäkökohtien vuoksi tarpeellisenä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Mielenterveyslaki

6 §. Valtion mielisairaalassa annettava hoito. Päätöksen rikoksesta syytetyn valtion mielisairaalaan ottamisesta, hoidon lopettamisesta ja sairaalasta poistamisesta tekee pykälän 3 momentin mukaan terveydenhuollon oikeusturvakeskus siten kuin 17 §:ssä säädetään. Muulloin päätöksen valtion mielisairaalaan ottamisesta, hoidon lopettamisesta ja sairaalasta poistamisesta tekee valtion mielisairaalan ylilääkäri.

Selvyyden vuoksi ehdotetaan 6 §:n 3 momenttia muutettavaksi siten, että siinä mainitaan myös mielenterveyslain 22 §:ssä tarkoitettua mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyt potilaat. Yhdenmukaisesti 17 §:ään ehdotetun muutoksen kanssa pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi myös siten, että päätöksen rikoksesta syytetyn ja mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoidon lopettamisesta ja sairaalasta poistamisesta tekisi lääninoikeus.

17 §. *Hoito tahdosta riippumatta mielentilatutkimuksen jälkeen.* Pykälän 2 momentin mukaan hoidon jatkamista tai lopettamista koskeva lääkärin kirjallinen päätös on heti alistettava terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen vahvistettavaksi. Kun kysymys on 11 §:ssä tarkoitettua tahdosta riippumatta annettavan hoidon jatkamisesta, päätös on annettava potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava lääninoikeuden vahvistettavaksi. Sen sijaan hoidon lopettamista koskevaa päätöstä ei tarvitse alistaa.

Potilaiden yhdenvertaisen kohtelun turvaa-

miseksi avustajan, maksuttoman oikeudenkäynnin ja suullisen käsittelyn osalta pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sanotussa momentissa tarkoitettu hoidon jatkamista tai lopettamista koskeva päätös olisi annettava potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava lääninoikeuden vahvistettavaksi. Lääninoikeuden tulisi sekä hoidon jatkamista että hoidon lopettamista koskevassa alustusasiassa tutkia, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa.

Pykälän 3 momentin mukaan hoidon jatkamista koskevan päätöksen nojalla potilasta saadaan pitää hoidossa enintään kuusi kuukautta, jonka jälkeen on selvitettävä uudelleen, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta olemassa. Päätöksen hoidon jatkamisesta tai lopettamisesta tekee terveydenhuollon oikeusturvakeskus. Yhdenmukaisesti edellä ehdotetun kanssa pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että hoidon jatkamista tai lopettamista koskeva päätös alistettaisiin lääninoikeuteen, jolloin lääninoikeus kuuden kuukauden välein ratkaisisi, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta olemassa.

24 §. *Muutoksenhaku.* Pykälän 2 momentin mukaan sairaalan lääkärin 17 §:n 2 momentissa tarkoitettua tapauksessa tekemään päätöksen, joka koskee hoidon jatkamista potilaan tahdosta riippumatta, haetaan muutosta terveydenhuollon oikeusturvakeskukselta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin (154/50).

1.2. Lääninoikeuslaki

Lääninoikeuslain 11 §:n 3 kohdan mukaan yhden lainoppineen jäsenen sijasta osallistuu lääninoikeudessa asian käsittelemiseen ja ratkaisemiseen asiantuntijajäsenen asiassa, jossa on kyse mielenterveyslaissa tarkoitetusta henkilön määräämisestä hoitoon tai hoidon jatkamisesta hänen tahdostaan riippumatta.

Koska lääketieteellistä asiantuntemusta edustavan jäsenen osallistuminen on hoitoon määräämisen edellytysten olemassaolon arvioimisen vuoksi tarpeen myös hoidon lopettamisesta koskevaa asiaa käsiteltäessä ehdotetaan lainkohtaa muutettavaksi siten, että siinä mainitaan myös hoidon lopettaminen.

1.3. Laki maksuttomasta oikeudenkäynnistä

Maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 1 §:n mukaan maksuton oikeudenkäynti voidaan myöntää lääninoikeudessa tai kor-

keimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävässä hoitoon tai hoitolaitokseen määräämistä koskevassa asiassa.

Selvyyden vuoksi ehdotetaan säännöstä muutettavaksi siten, että myös hoidon jatkamista tai lopettamista koskevilla asioilla voisi saada maksuttoman oikeudenkäynnin.

2. Voimaantulo

Esitys liittyy valtion vuoden 1995 talousarvioesitykseen. Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1995. Ennen lain voimaantuloa tehtiin 17 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin lääkärin kirjallisiin päätöksiin sekä terveydenhuollon oikeusturvakeskuksessa lain voimaan tullessa vireillä oleviin 17 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin asioihin sovellettiin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

1.

Laki

mielenterveyslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 14 päivänä joulukuuta 1990 annetun mielenterveyslain (1116/90) 6 §:n 3 momentti, 17 §:n 2, 3 ja 4 momentti ja 24 §:n 1 ja 2 momentti,

sellaisina kuin näistä 6 §:n 3 momentti, 17 §:n 2 ja 3 momentti ja 24 §:n 1 ja 2 momentti ovat 27 päivänä marraskuuta 1992 annetussa laissa (1086/92), seuraavasti:

6 §

Valtion mielisairaaloissa annettava hoito

Päätöksen rikoksesta syytetyn tai mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn valtion mielisairaalaan ottamisesta tekee terveydenhuollon oikeusturvakeskus siten kuin 17 §:ssä säädetään. Päätöksen rikoksesta syytetyn tai mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön hoidon lopettamisesta ja valtion mielisairaalaan poistamisesta tekee lääninoikeus siten kuin 17 §:ssä säädetään. Muulloin päätöksen valtion mielisairaalaan ottamisesta, hoidon lopettamisesta ja sai-

raalista poistamisesta tekee valtion mielisairaalan ylilääkäri.

17 §

*Hoito tahdosta riippumatta mielentilatu-
tutkimuksen jälkeen*

Hoitoon määrättyä saadaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen päätöksen nojalla pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Ennen tämän ajan päättymistä potilaasta on annettava tarkkailulausunto sen selvittämiseksi, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumat-

ta edelleen olemassa. Hoidon jatkaminen tai lopettaminen on ratkaistava 11 §:ssä tarkoitetun lääkärin kirjallisella päätöksellä ennen kuin hoitoa on kestänyt kuusi kuukautta. Päätös on annettava potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava lääninoikeuden vahvistettavaksi, jolloin lääninoikeuden on tutkittava, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa.

Hoidon jatkamista koskevan päätöksen nojalla potilasta saadaan pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Jos ennen tämän ajan päättymistä näyttää ilmeiseltä, että hoidon jatkaminen on edelleen välttämätöntä, on meneteltävä siten kuin 2 momentissa säädetään.

Jos hoitoon määrättyä hoidettaessa käy ilmi, että edellytyksiä hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta ei ole, on meneteltävä siten kuin 2 momentissa säädetään.

24 §

Muutoksenhaku

Sairaalan lääkärin päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä hoitoon tai hoidon jatkamista hänen tahdostaan riippumatta, saa hakea muutosta valittamalla lääninoikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannis-

ta. Muutoksenhausta on muutoin voimassa, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään.

Terveysturvakeskuksen oikeusturvakeskuksen päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä hoitoon hänen tahdostaan riippumatta taikka 21 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa määräämistä sairaalaan tutkittavaksi, sekä päätökseen, joka koskee erityishuollon antamista vastoin tahtoa, samoin kuin lääninoikeuden 1 momentissa tarkoitettussa asiassa antamaan päätökseen haetaan muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyihin 17 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin lääkärin kirjallisiin päätöksiin sekä terveydenhuollon oikeusturvakeskuksessa tämän lain voimaan tullessa vireillä oleviin 17 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin asioihin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki

lääninoikeuslain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lääninoikeuslain (1021/74) 11 §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on 21 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa (1246/90), seuraavasti:

11 §

Yhden lainoppineen jäsenen sijasta osallistuu lääninoikeudessa asian käsittelemiseen ja ratkaisemiseen asiantuntijajäsen:

3) asiassa, jossa on kysymys mielenterveyslaissa (1116/90) tarkoitettua henkilön määräämisestä hoitoon, hoidon jatkamisesta hänen tahdostaan riippumatta tai hoidon lopettamisesta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki**maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 1 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on 23 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1125/88), seuraavasti:

1 §

Maksuton oikeudenkäynti myönnetään tässä laissa säädetyillä ehdoilla Suomen kansalaiselle tai ulkomaalaiselle, joka, huomioon ottaen hänen tulonsa ja varansa sekä elatusvelvollisuutensa ja muut taloudelliseen asemaansa vaikuttavat seikat, ei asiaan osallisena vaikeuksista kykene kokonaisuudessaan suorittamaan asian käsittelyn vaatimia menoja:

4) lääninoikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävässä hoitoon tai hoitolaitokseen määräämistä, hoidon jatkamista tai

hoidon lopettamista taikka lapsen huostaanottoa, sijaishuoltoon sijoittamista tai huostassa pitämisen lakkaamista koskevassa asiassa taikka korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävässä vesiasianssa tai ulkomaalaislain (400/83) mukaisessa asiassa; tai

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä
kuuta 199 .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 7 päivänä lokakuuta 1994

Tasavallan Presidentti
MARTTI AHTISAARI

Sosiaali- ja terveysministeri *Jorma Huuhtanen*

1.

Laki**mielenterveyslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 14 päivänä joulukuuta 1990 annetun mielenterveyslain (1116/90) 6 §:n 3 momentti, 17 §:n 2, 3 ja 4 momentti ja 24 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin näistä 6 §:n 3 momentti, 17 §:n 2 ja 3 momentti ja 24 §:n 1 ja 2 momentti ovat 27 päivänä marraskuuta 1992 annetussa laissa (1086/92), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

Valtion mielisairaaloissa annettava hoito

Päätöksen rikoksesta syytetyn valtion mielisairaalaan ottamisesta, *hoidon lopettamisesta ja sairaalasta poistamisesta* tekee terveydenhuollon oikeusturvakeskus siten kuin 17 §:ssä säädetään. Muulloin päätöksen valtion mielisairaalaan ottamisesta, hoidon lopettamisesta ja sairaalasta poistamisesta tekee valtion mielisairaalan ylilääkäri.

Päätöksen rikoksesta syytetyn *tai rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön* valtion mielisairaalaan ottamisesta tekee terveydenhuollon oikeusturvakeskus siten kuin 17 §:ssä säädetään. *Päätöksen rikoksesta syytetyn tai mielen-tilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön hoidon lopettamisesta ja valtion mielisairaalasta poistamisesta tekee lääninoikeus siten kuin 17 §:ssä säädetään.* Muulloin päätöksen valtion mielisairaalaan ottamisesta, hoidon lopettamisesta ja sairaalasta poistamisesta tekee valtion mielisairaalan ylilääkäri.

17 §

*Hoito tahdosta riippumatta mielentilatu-
tutkimuksen jälkeen*

Hoitoon määrättyä saadaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen päätöksen nojalla pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. *Jos ennen tämän ajan päättymistä näyttää ilmeiseltä, että hoidon jatkaminen on välttämätöntä sen jälkeenkin, mutta siitä ei päästä potilaan kanssa yhteisymmärrykseen,* potilaasta on annettava tarkkailulausunto sen selvittämiseksi, ovatko edellytykset hoitoon määrittämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa. Hoidon jatkaminen tai lopettaminen on ratkaistava 11 §:ssä tarkoitetun lääkärin kirjallisella päätöksellä ennen kuin hoitoa on kestänyt kuusi kuukautta. Päätös on heti alistettava terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen vahvistettavaksi.

Hoidon jatkamista koskevan päätöksen no-

Hoitoon määrättyä saadaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen nojalla pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Ennen tämän ajan päättymistä, potilaasta on annettava tarkkailulausunto sen selvittämiseksi, ovatko edellytykset hoitoon määrittämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa. Hoidon jatkaminen tai lopettaminen on ratkaistava 11 §:ssä tarkoitetun lääkärin kirjallisella päätöksellä ennen kuin hoitoa on kestänyt kuusi kuukautta. Päätös on annettava potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava lääninoikeuden vahvistettavaksi, jolloin lääninoikeuden on tutkittava, ovatko edellytykset hoitoon määrittämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa.

Hoidon jatkamista koskevan päätöksen no-

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

jalla potilasta saadaan pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuu-kautta. *Tämän jälkeen on selvitettävä uudelleen, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta olemassa. Päätöksen hoidon jatkamisesta tai lopettamisesta tekee terveydenhuollon oikeusturvakeskus.*

jalla potilasta saadaan pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuu-kautta. *Jos ennen tämän ajan päättymistä näyt-tää ilmeiseltä, että hoidon jatkaminen on edel-leen välttämätöntä, on meneteltävä siten kuin 2 momentissa säädetään.*

Hoidon lopettamisesta on voimassa, mitä 14 §:ssä säädetään.

Jos hoitoon määrättyä hoidettaessa käy ilmi, että edellytyksiä hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta ei ole, on meneteltävä siten kuin 2 momentissa säädetään.

24 §

Muutoksenhaku

Sairaalan lääkärin päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä hoitoon tai hoidon jat-kamista hänen tahdostaan riippumatta, saa hakea muutosta valittamalla lääninoikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannis-ta. *Sairaalan lääkärin 17 §:n 2 momentissa tar-koitetussa tapauksessa tekemään päätökseen, joka koskee hoidon jatkamista potilaan tahdosta riippumatta, haetaan kuitenkin muutosta valitta-malla terveydenhuollon oikeusturvakeskukseen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Muutoksenhausta on muutoin voimassa, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään.*

Terveysdenhuollon oikeusturvakeskuksen päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä hoitoon tai hoidon jatkamista hänen tahdostaan riippumatta taikka 21 §:ssä tarkoitetussa ta-pauksessa määräämistä sairaalaan tutkittavak-si, sekä päätökseen, joka koskee erityishuollon antamista vastoin tahtoa, samoin kuin läänin-oikeuden ja terveydenhuollon oikeusturvakes-kuksen 1 momentissa tarkoitetussa asiassa an-tamaan päätökseen haetaan muutosta korkeim-malta hallinto-oikeudelta siten kuin muutok-senhausta hallintoasioissa annetussa laissa sää-detään.

24 §

Muutoksenhaku

Sairaalan lääkärin päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä hoitoon tai hoidon jat-kamista hänen tahdostaan riippumatta, saa hakea muutosta valittamalla lääninoikeuteen 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannis-ta. Muutoksenhausta on muutoin voimassa, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa anne-tussa laissa (154/50) säädetään.

Terveysdenhuollon oikeusturvakeskuksen päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä hoitoon hänen tahdostaan riippumatta taikka 21 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa määräämistä sairaalaan tutkittavaksi, sekä päätökseen, joka koskee erityishuollon antamista vastoin tahtoa, samoin kuin lääninoikeuden 1 momentissa tar-koitetussa asiassa antamaan päätökseen hae-taan muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudel-ta siten kuin muutoksenhausta annetussa laissa säädetään.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .*

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyihin 17 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin lääkärin kirjallisiin päätöksiin sekä terveydenhuollon oi-keusturvakeskuksessa tämän lain voimaan tulles-sa vireillä oleviin 17 §:n 3 momentissa tarkoit-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tuihin asioihin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki

lääninoikeuslain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lääninoikeuslain (1021/74) 11 §:n 1 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on 21 päivänä joulukuuta 1990 annetussa laissa (1246/90), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

Yhden lainoppineen jäsenen sijasta osallistuu lääninoikeudessa asian käsittelemiseen ja ratkaisemiseen asiantuntijajäsen:

3) asiassa, jossa on kysymys mielenterveyslaissa (1116/90) tarkoitetusta henkilön määräämisestä hoitoon tai hoidon jatkamisesta hänen tahdostaan riippumatta;

11 §

Yhden lainoppineen jäsenen sijasta osallistuu lääninoikeudessa asian käsittelemiseen ja ratkaisemiseen asiantuntijajäsen:

3) asiassa, jossa on kysymys mielenterveyslaissa (1116/90) tarkoitetusta henkilön määräämisestä hoitoon, hoidon jatkamisesta hänen tahdostaan riippumatta tai hoidon lopettamisesta;

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
 kuuta 199 .*

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki**maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 1 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on 23 päivänä joulukuuta 1988 annetussa laissa (1125/88), seuraavasti:

Ehdotus

1 §

Maksuton oikeudenkäynti myönnetään tässä laissa säädetyillä ehdoilla Suomen kansalaiselle tai ulkomaalaiselle, joka, huomioon ottaen hänen tulonsa ja varansa sekä elatusvelvollisuutensa ja muut taloudelliseen asemaansa vaikuttavat seikat, ei asiaan osallisena vaikeuksista kykene kokonaisuudessaan suorittamaan asian käsittelyn vaatimia menoja:

4) lääninoikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävässä hoitoon tai hoitolaitokseen määräämistä tai lapsen huostaanottoa, sijaishuoltoon sijoittamista tai huostassa pitämisen lakkaamista koskevassa asiassa taikka korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävässä vesiasiassa tai ulkomaalaislain (400/83) mukaisessa asiassa; tai

Ehdotus

1 §

Maksuton oikeudenkäynti myönnetään tässä laissa säädetyillä ehdoilla Suomen kansalaiselle tai ulkomaalaiselle, joka, huomioon ottaen hänen tulonsa ja varansa sekä elatusvelvollisuutensa ja muut taloudelliseen asemaansa vaikuttavat seikat, ei asiaan osallisena vaikeuksista kykene kokonaisuudessaan suorittamaan asian käsittelyn vaatimia menoja:

4) lääninoikeudessa tai korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävässä hoitoon tai hoitolaitokseen määräämistä, *hoidon jatkamista tai hoidon lopettamista taikka* lapsen huostaanottoa, sijaishuoltoon sijoittamista tai huostassa pitämisen lakkaamista koskevassa asiassa taikka korkeimmassa hallinto-oikeudessa käsiteltävässä vesiasiassa tai ulkomaalaislain (400/83) mukaisessa asiassa; tai

Tämä laki tulee voimaan *päivänä*
kuuta 199 .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

